

Anni Mikkonen, Julia Pettissalo & Jessica Ylikitti

MÄÄ PÄRJÄÄN

Käsikirja harjoitteluasumisen tukemiseksi Heinäsalmikodissa

MÄÄ PÄRJÄÄN

Käsikirja harjoitteluasumisen tukemiseksi Heinäsalmikodissa

Anni Mikkonen, Julia Pettissalo &
Jessica Ylikitti
Opinnäytetyö
Syksy 2020
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Anni Mikkonen, Julia Pettissalo & Jessica Ylikitti
Opinnäytetyön nimi: ”Mää pärjään” -Käsikirja harjoitteluasumisen tukemiseksi Heinäsalmikodissa
Työn ohjaajat: Päivi Onkalo & Mira Schroderus
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2020
Sivumäärä: 35 + 4

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Heinäsalmikodin lastensuojelulaitokselle käsikirja harjoitteluasumisen tukemiseksi. Toimeksiantajana opinnäytetyölle toimi Auta Lasta Ry:n lastensuojelulaitos Heinäsalmikoti. Heinäsalmikoti halusi kehittää harjoitteluasuntojensa toimintamalleja nuorille suunnatulla käsikirjalla, joka tukisi nuoria mahdollisissa asumisen haasteissa ja itsenäisen elämän aloittamisessa. Aikuistuminen on jokaiselle ihmiselle suuri muutos elämässä, jolloin yksilö alkaa ottamaan vastuuta itsestään ja elämästään. Jokainen nuori voi tarvita tukea ja neuvontaa esimerkiksi arjen hallinnassa aloittaessaan itsenäisen elämän. Käsikirja tukee Heinäsalmikodin nuoria harjoitteluasumisessa ja ohjaajat voivat hyödyntää sitä työskennellessään itsenäistyvien nuorten kanssa.

Tavoitteena oli tehdä käsikirjasta selkeä kokonaisuus, joka vastaa tilaajan toiveisiin ja asiakkaiden tuen tarpeisiin sekä pyrkii tukemaan itsenäistymistä suhdeperustaisen näkökulman avulla. Käsikirja sisältää sekä tehtävämuotoisia asiasisältöjä että informatiivista tietoa itsenäisestä asumisesta ja nuorten mahdollisesti tarvitsemista palveluista.

Opinnäytetyön tietoperusta käsittelee lastensuojelun jälkihuoltoa, nuoruutta, sijoitettujen nuorten aikuistumisen haasteita ja aikuistumisen tukemista sekä suhdeperustaisuutta systeemisen mallin kautta. Opinnäytetyön tuotekehitysprosessi tapahtui viiden vaiheen mukaan, jotka olivat tarpeen tunnistaminen, ideointi, luonnostelu, kehittäminen ja viimeistely. Tuotekehitys tapahtui toimijalähtöisesti yhdessä Heinäsalmikodin ohjaajien ja harjoitteluasunnoissa asuvien nuorten kanssa. Saimme koko tuotekehitysprosessin ajan palautetta tuotteesta Heinäsalmikodin ohjaajilta. Kehittelyvaiheessa saimme arvioinnin tuotteesta nuorilta palautelomakkeen avulla, minkä pohjalta viimeistelimme tuotteen.

Käsikirjan valmistuttua saimme kirjallista palautetta ohjaajilta. Palautteista kävi ilmi, että onnistuimme täyttämään laatutavoitteet. Ensimmäisenä laatutavoitteena on vastata työn tilaajan ja asiakkaiden tarpeisiin. Toisena laatutavoitteena on, että käsikirjan tieto on tarpeellista ja kirjoitusasu on selkeä. Tuotteen kolmantena laatutavoitteena on, että valmis tuote tukee suhdeperustaisuuteen. Annoimme käsikirjan ja oikeuden sen sisällön muokkaamiseen lastensuojelulaitoksen käyttöön.

Asiasanat: itsenäistyminen, aikuistuminen, suhdeperustaisuus, käsikirja, nuoruus, kehittämishanke

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Anni Mikkonen, Julia Pettissalo & Jessica Ylikitti

Title of thesis: "Mää pärjään" – Handbook to support Practice Apartment living in Heinäsalmikoti Child Protection Institution

Supervisors: Päivi Onkalo & Mira Schroderus

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2020

Number of pages: 35 + 4

The purpose of this practice-based thesis was to develop a hand-book for the Heinäsalmikoti child protection institution to support practice apartment living. The thesis was commissioned by Auta Lasta Ry's child protection institution Heinäsalmikoti. Heinäsalmikoti wanted to develop their practice apartment living with a handbook for their customers. They wanted handbook to support young people in their possible challenges at independent living and starting of an independent life. Growing up and moving on your own is a big change in every persons' life. Most of adolescents need support and advices at several fields, for example in managing in everyday life and starting independent life. The handbook supports the customers at Heinäsalmikoti in practice apartment living and the counsellors who are working with their customers.

The aim was to develop a handbook which is an explicit and compact and meets the wishes of Heinäsalmikoti. The aim was to support young people in their possible challenges in independent living and supports to interdependent living. The handbook contains information about independent living and services that young people may need living on their own. Information is delivered partially in functional assignments.

The theoretical part of this thesis includes information about child support aftercare, the youth itself and the challenges that young people who have been in foster care may face in their adulthood. Relationship-based practice is also assessed. The product development process happened through five stages: identification, ideation, sketching, development and finishing of the product. Product development was made in cooperation with Heinäsalmikoti's counsellors and the customers who lived in the practice apartments. Feedback was collected and assessed continuously throughout the whole project from the counsellors and customers. In the development phase specifically constructed forms filled by customers were utilized. All the feedback was taken in the account at the finishing phase.

After finishing the final version of the handbook written feedback from the counsellors of Heinäsalmikoti was asked. This feedback showed that objectives were met. The first objective was to answer the needs of Heinäsalmikoti and its customers. As second objective the information provided in the handbook should be relevant and spelling would be exact. As third objective the handbook was to support relationship-based practice. The handbook modification rights to it were given to child welfare institution Heinäsalmikoti.

Keywords: independent living, maturation, relationship-based practice, handbook, adolescence, development project

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KEHITTÄMISHANKKEEN PITKÄN JA LYHYEN AIKAVÄLIN TAVOITTEET	8
3	SIJOITETUN NUOREN AIKUISTUMISEN TUKEMINEN.....	9
3.1	Läheisverkostojen ja kasvu ympäristöjen merkitys aikuistumisessa.....	10
3.2	Sijoitetun nuoren aikuistuminen ja sen haasteet	12
3.3	Jälkihuolto aikuistumisen tukena	13
4	”MÄÄ PÄRJÄÄN” -KÄSIKIRJAN TUOTEKEHITYSPROSESSI	15
4.1	Tarpeen tunnistaminen.....	16
4.2	Ideointivaihe	16
4.3	Luonnosteluvaihe	19
4.4	Tuotteen kehittäminen	20
4.5	Viimeistelyvaihe.....	22
4.6	”Mää pärjään” -käsikirjan ja kehittämisprosessin arviointi.....	25
5	POHDINTA	28
	LÄHTEET	31
	LIITTEET	36

1 JOHDANTO

Nuoruudelle ei ole olemassa selkeitä rajoja. Lapsuuden loppumiselle tai aikuisuuden alkamiselle ei ole tarkkaa määritelmää. Kuitenkin täysi-ikäisyyden saavuttaminen on merkittävä yksilöllinen ja kollektiivinen kokemus. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 198, viitattu 29.5.2020.) Nuoruus on vaihe, jossa nuori saattaa miettiä ja kerrata aiemmin tapahtunutta elämää ja samalla nuori voi käydä läpi erilaisia hämmennyksen tunteita koskien tulevaisuutta. Sinkkosen mukaan osa nuorista toivoo aikuisten olevan heidän rinnallaan eivätkä jättäisi heitä oman onnensa nojaan, vaikka nuoret vakuutaisivat muuta. (Sinkkonen 2018, 140.)

Osa nuorista päätyy elämänsä aikana lastensuojelun asiakkaaksi ja sitä kautta sijaishuoltoon. Sijoituksen jälkeen nuori on oikeutettu jälkihuoltoon ja jälkihuollon ohjaaja voi olla tukena nuoren aikuistumisessa ja itsenäisen elämän aloittamisessa nuoren niin halutessa. Jälkihuollon tavoitteena on auttaa nuorta siirtymään itsenäisesti pärjääväksi aikuiseksi ja tuki on räätälöity nuorelle sopivaksi (Aaltonen & Heikkinen 2013, 202). Vuonna 2019 Sosiaali- ja terveysministeriö perusti työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää kuinka lastensuojelun jälkihuoltoa tulisi uudistaa aikuistumisen tueksi niin, että se vahvistaisi riittävästi nuorten aikuisten toimintakykyä, itsenäistä toimijuutta, tukisi siirtymistä työelämään tai opiskeluun, integroitumista yhteiskuntaan sekä vähentäisi huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, viitattu 29.5.2020). Aikuistumisen tuki sisältää monia eri osa-alueita liittyen asumiseen, terveydenhuoltoon ja toimeentuloon (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 14, viitattu 11.2.2020).

Lastensuojelulaki 417/2007 on muuttunut vuoden 2020 alusta siten, että jälkihuoltoa järjestetään 25-vuotiaaksi asti avo- ja sijaishuollon asiakkuuden päättyessä. Näiden muutosten tarkoituksena on vahvistaa hyvää kohtelua, valvontaa ja huolenpitoa kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, viitattu 11.2.2020.) Lastensuojelun asiakkaana olevien nuorten kasvuolot ovat poikkeavat keskimääräiseen väestöön verrattuna (Heino 2013, 93, viitattu 29.5.2020). Osalla jälkihuoltoon siirtyvistä nuorista on monimuotoisia, kasaantuvia sosiaalisia ja terveydellisiä haasteita, jotka voivat madaltaa toimintakykyä. Tuen tarpeen määrä elämän eri osa-alueilla korreloi positiivisesti riskiin pudota palveluiden väliin ja syrjäytyä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 9–10, viitattu 11.2.2020.) Nuorten kokemat haasteet eivät aina ole vaativia ja monimuotoisia huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta johtuvia, vaan ne voivat ilmentyä tavanomaisia

arjen haasteita, joita kuka tahansa voi kohdata aikuistuuksaan ja itsenäistyessään. Nuoret saattavat tarvita tukea esimerkiksi muuttaessaan omaan asuntoon. Tämän vuoksi sijaishuollon aikana on tärkeä tukea hyviä ihmissuhteita läheisiin, jotta hekin voisivat olla tukena nuoren itsenäistymisessä.

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Oulussa sijaitseva lastensuojeluyksikkö Heinäsalmikoti. Heinäsalmikoti on Auta Lasta ry:n ylläpitämä sijaishuoltoa tarjoava lastenkoti, jossa on neljä harjoitteluasuntoa. Harjoitteluasunnoissa täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevat nuoret harjoittelevat itsenäistä elämää ja kodin ylläpitämistä turvallisessa ympäristössä. (Auta Lasta ry 2019, viitattu 27.11.2019.) Heinäsalmikoti tunnisti tarpeen kehittää harjoitteluasuntojen toimintamalleja. Sopivaksi ratkaisuksi valikoitui uuden, nuorille suunnatun oppaan kehittäminen. Oppaan kehittäminen tapahtui Jämsän ja Mannisen (2000, 28) mainitseman viisivaiheisen tuotekehitysprosessin mukaisesti.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN PITKÄN JA LYHYEN AIKAVÄLIN TAVOITTEET

Kehittämishankkeen pitkän aikavälin tavoitteena on, että nuoret hyödyntävät käsikirjaa itsenäisen asumisen tukena muuttaessaan Heinäsalmikodin harjoitteluasuntoon. Tavoitteena on, että Heinäsalmikodin ohjaajat käyttävät käsikirjaa työssään nuorten kanssa. Käsikirjan tarkoituksena on tukea Heinäsalmikodin ohjaajien työtä, koska palvelut ja ohjeistukset ovat yhtenä kokonaisuutena ja näin ohjaajille voi jäädä enemmän aikaa nuorten kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen ja tukemiseen. Lisäksi Heinäsalmikoti voi markkinoida harjoitteluasumistaan käsikirjan avulla.

Lyhyen aikavälin tavoitteena on kehittää käsikirja harjoitteluasumisen tukemiseksi. Tavoitteena on, että käsikirja sisältää tehtävämuotoisia asiasisältöjä ja informatiivista tietoa itsenäisestä asumisesta harjoitteluasunnossa ja nuorten mahdollisesti tarvitsemista palveluista.

Valmiin tuotteen laatutavoitteena on vastata työn tilaajan ja asiakkaiden tarpeita, minkä varmistamme toimijälähtöisellä työskentelytavalla koko prosessin ajan. Tuotteen toisena laatutavoitteena on, että käsikirjan tieto on tarpeellista ja kirjoitusasu selkeä. Selkeällä tarkoitamme yksinkertaista ja pelkistettyä tyyliä. Jämsän ja Mannisen (2000, 56) mukaan tekstin sisällön, jäsentelyn ja otsikoinnin tulee olla selkeää, jotta sen ydinajatuksen voi ymmärtää heti. Myös Kuhmosen ja Peltolan (2016, 9) mukaan kirjoitusasu on selkeä, kun tekstistä löytää helposti tarvitsemansa asiat ja ymmärtää lukemansa sekä pystyy toimimaan sen mukaisesti. Tuotteen kolmantena laatutavoitteena on, että käsikirja tukee suhdeperustaisuuteen. Suhdeperustaisuus tukee nuoren myönteisiä ja riittäviä vuorovaikutussuhteita sosiaalisten suhteiden ja järjestelmien välillä (Pukkio & Hoikkala 2016, 9).

Oppimistavoitteena kehittämishankkeessa on oppia sosiaalialan tuotteiden kehittämistä ja sitä edeltävää prosessia. Palvelujärjestelmäosaamisen odotetaan kehittyvän, kun otetaan selvää itsenäistyviä nuoria tukevasta palvelujärjestelmästä. Lisäksi ammattieettinen osaaminen korostuu kehittämishankeprosessin itsereflektiossa, sillä tarkoituksena on toimia asiakkaita kunnioittavasti, yhdenvertaisuutta lisäten ja asiakkaiden vahvuuksia tukien.

3 SIOITETUN NUOREN AIKUISTUMISEN TUKEMINEN

Nuoruus on yksilöllisen kokemuksen lisäksi yhteiskunnallinen ilmiö. On selvää, että tietyt ikäiset ihmiset jakavat samankaltaisia kokemuksia ja elämäntilanteita, kuten iän tuomat oikeudet ja velvollisuudet. Nuoruus on oma sosiaalinen kulttuurinsa ja nuoret ovat oma sosiaalinen ryhmänsä, johon yhteiskunnalliset instituutiot ja ihmiset kohdistavat tiettyjä odotuksia. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 197–198.) Nuoruudessa ihminen alkaa itsenäistymään ja aikuistumaan sekä voi alkaa ymmärtämään omaa paikkaansa ympäröivässä maailmassa (Dunderfelt 2011, 84–85). Aaltonen ja Heikkinen (2013, 199) mainitsevat Pohjolan (2001) kirjoittavan, että nuorista rakennetaan liian helposti yleistäviä kuvia, joihin sisältyy ongelmallisuus ja epäluottamus ja heidän katsotaan olevan sosiaalinen ongelma, joka horjuttaa yhteiskuntaa. Toisaalta kuitenkin nuoriin kohdistuu toiveet paremmasta tulevaisuudesta. (Aaltonen ja Heikkinen 2013, 199.)

Vaikka nuori alkaa aikuistumaan, on lastensuojelulain 417/2007 1:2 § mukaan vanhemmilla ja huoltajilla ensisijainen vastuu lapsen ja nuoren hyvinvoinnista. Viranomaisten on tuettava kasvatustehävässä ja ohjattava tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, johon kuuluu asiakassuunnitelman laatiminen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 417/2007 1. 2§.) Sosiaali- ja terveysministeriön loppuraportin (2019, 15) mukaan aikuistumisen tuen piirissä oleville, eli jälkihuollon palveluita käyttäville, tulee taata riittävä tuki asumiseen osaksi elämänhallintaa, jotta nuoret voivat rakentaa tulevaisuuttaan. Aikuistuminen, jolloin yksilön vastuu itsestään ja elämästään kasvaa, voi olla suuri muutos nuoren elämässä. Lastensuojelussa olleet nuoret voivat tarvita tukea itsenäiseen asumiseen ja aikuistumiseen. Usein kotoa huoltajien luota pois muuttava nuori aikuinekaan ei ole välttämättä täysin valmis vastaamaan itsenäisesti omasta elämästään, vaan tarvitsee tukea ja neuvontaa esimerkiksi arjen hallinnassa. Aikuistumisen käsitteellä voidaan tarkoittaa elämänhallintakyvyn lisääntymistä ja itsenäistymistä. Näitä pyritään tukemaan, ohjeistamaan ja hallitsemaan erilaisten yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten esimerkiksi koulujen tai vapaa-ajalla nuorisotalojen toimesta. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 198.) Aikuistuvan nuoren itsenäistä elämää tukee nuoren kyky kehittyä sekä motivaatio ja kyky ottaa tukea vastaan (Hoikkala 2016, 41).

3.1 Läheisverkostojen ja kasvuympäristöjen merkitys aikuistumisessa

Pukkio ja Hoikkala (2016, 8) toteavat Mike Steinia (2009) mukaillen, että siinä missä huoltajien kanssa asuvat nuoret voivat käyttää itsenäistymisen elämänvaiheeseen lukuisia vuosia, saattavat sijoitetut nuoret joutua olosuhteiden pakosta itsenäistymään paljon lyhyemmässä ajassa. Kotoa aikuistuvat nuoret irtaantuvat vanhemmista, sijaishuoltoon sijoitetut nuoret saattavat vanhempien lisäksi irtaantua myös sijaishuoltopaikastaan niin fyysisesti kuin emotionaalisestikin. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8.) Dunderfelt (2011, 85) kertoo, että Havighurstin (1972) mukaan yksi nuoruuden kehitystehtävistä on saavuttaa tunne-elämässä itsenäisyys vanhempiin ja muihin aikuisiin, ottaa vastuuta taloudellisista asioista, kehittää maailmankatsomus, arvomaailma ja moraali, joiden kautta nuori voi ohjata omaa elämäänsä. Lisäksi nuorten tulisi pyrkiä ja saavuttaa sosiaalisesti vastuullinen käyttäytymistapa. Kehitystehtävät ovat haasteita, joiden läpi käyminen ja niistä selviäminen mahdollistavat yksilön kehittymisen ja siirtymisen seuraavaan elämänvaiheeseen. (Dunderfelt 2011, 85.)

Sijoitetut nuoret asuvat osana yhteisöä ja sen rutiineja, joista irtaantuminen voi viedä aikaa ja tarvita tukea. Nuorelle itsenäinen elämä voi tuntua jännittävältä, sillä nuori opettelee elämään toimivana yhteiskunnan jäsenenä. Itsenäinen elämä voi olla haastavaa erityisesti sijoitetulle nuorelle, jolla ei välttämättä ole riittävää läheisverkostoa tukemassa; Esimerkiksi vanhempien ja nuoren välinen suhde saattaa olla todella hauras, jolloin vanhemmat eivät välttämättä pysty tukemaan lasta emotionaalisesti. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8.) Kaikkien kohdalla läheisverkosto ei ole itsestään selvä asia tai tukipilari. Yleensä sijaishuollon aikana pyritään tukemaan läheisverkoston sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä, mutta joissain tapauksissa etäisyyden ottaminen voi olla yksi sijaishuollon tavoitteista. (Harkko, Lehikoinen, Lehto & Ala-Kauhaluoma 2016, 81.) Sosiaali- ja terveysministeriön (2019, 11, viitattu 11.2.2020) mukaan jokainen nuori tarvitsee lähelleen vähintään yhden kannustavan ja auttavan aikuisen, joka on apuna tarvittaessa. Tämä henkilö voi myös olla esimerkiksi lastensuojelulaitoksen ohjaaja tai muu nuoren elämässä oleva aikuinen. Nuoren on mahdollista saada itselleen esimerkiksi "Veturi", joka on lastensuojelun kokemusasiantuntija, joka kannustaa ja rohkaisee nuorta (Auta Lasta ry 2020, viitattu 27.9.2020). Myös ammatillinen tukihenkilö voi olla nuorelle turvallinen aikuinen, joka tukee nuorta parempaan elämänhallintaan ja myönteiseen kehitykseen (Nuorten Ystävät 2020, viitattu 27.9.2020).

Sosiaali- ja terveysministeriön (2019, 11) loppuraportin mukaan sijoituksessa olleiden ja jälkihuollon piiriin siirtyneiden nuorten mahdollisuudet saavuttaa yhteiskunnassa tavanomainen elintaso,

elämänlaatu sekä elämäntavat ovat ikätovereihinsa nähden merkittävästi heikommat johtuen riskistä ylisukupolviseen huono-osaisuuteen. Realisoituessaan riski voi aiheuttaa kärsimystä ja kuormittuneisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019,11—12, viitattu 11.2.2020.) Ylisukupolvisuudella tarkoitetaan vanhempien hyvinvoinnin ongelmien siirtymistä lapsille. Vanhempien mahdolliset ongelmat eivät automaattisesti määrää nuoren myöhempien elämänvaiheiden kohtaloa, voimakkaasta korrelaatiosta huolimatta. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2016, viitattu 25.8.2020.)

Pukkio ja Hoikkala (2016, 9) kertovat Collinsin (2001) esittäneen kritiikkiä jälkihuollon itsenäistämistavoitetta kohtaan. Collinsin (2001) mukaan itsenäisen elämän sijasta tulisi tavoitella suhdeperustaista elämää, joka painottaa riittävien ja myönteisten vuorovaikutussuhteiden merkitystä yksilöiden, ryhmien ja sosiaalisten järjestelmien välillä. Collinsin kritiikki on Pukkion ja Hoikkalan (2016, 9) mukaan olennaista huomioida suunniteltaessa nuorten jälkihuoltoa ja sen onnistumista. Pukkio ja Hoikkala (2016, 22) kertovat myös Törrösen ja Vauhkosen (2012) tutkineen sijaishuollon päättäneiden nuorten tukiverkostoja. Monet nuoret ovat saaneet eniten apua biologiselta perheeltään ja ystäviltään sekä muilta sukulaisiltaan. Törrösen ja Vauhkosen (2012) mukaan suvun ja perheen merkitys ei nuorten mielessä vähene sijoituksesta huolimatta. (Pukkio & Hoikkala 2016, 22.) Osa sijaishuollosta itsenäistyneistä nuorista putoaa sosiaaliseen tyhjiöön, jossa he joutuvat rakentamaan elämänsä itsensä varassa. Jos nuoren suhteet läheisiin katkeavat sijaishuollon päätyttyä, nuori voi jäädä liian yksin kantamaan vastuuta omasta elämästään. Tämänkin perusteella nuoren ja läheisten suhteiden tukeminen on merkityksellistä. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8—9.)

Lähiverkostojen merkitystä tukee suhdeperustainen ajattelutapa. Suhdeperustaisuus on sukulaiskäsite systeemisellem lastensuojelulle, jonka esikuvana on Iso-Britanniassa kehitetty Hackney-malli (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020, viitattu 27.9.2020). Systeemisen lähestymistavan tarkoituksena on vahvistaa työntekijän toimijuutta ja tapaa lähestyä nuorta ja perhettä sekä lisätä työntekijän ymmärrystä siitä, kuinka auttaa perhettä ohjaamalla matalan kynnyksen palveluihin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016, 13, viitattu 27.9.2020). Lastensuojelun suhdeperustaisuudessa nähdään tärkeimpänä asiana kohtaava vuorovaikutustyö nuoren, vanhempien ja läheisten kanssa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016, 5, viitattu 27.9.2020). Hackney-mallissa painotetaan systeemiä, jossa lapsi elää. Lapsen luonnolliset verkostot, kuten perheenjäsenet, sukulaiset ja ystävät on huomioitava, koska kaikki ovat suhteessa toisiinsa. Systeminen työote on suhdeperustainen ja siinä painotetaan ihmissuhteita, dialogisuutta, yhteistoiminnallisuutta ja ratkaisukeskeisyyttä. Käytännön työssä suhdeperustaisuus näkyy keskusteluna ja kiireettömänä tutustumisena asiakkaaseen. Pelkän informaation vaihtamisen sijaan keskustelut ovat pohtivia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

2016, 19—21, viitattu 27.9.2020.) Systeeminen ajattelutapa huomio kiinnitetään ihmisten välisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen sen sijaan, että ongelma nähtäisiin yksittäisessä perheenjäsenessä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020, viitattu 12.10.2020).

3.2 Sijoitetun nuoren aikuistuminen ja sen haasteet

Aikuisuuden määrittely on haasteellista, sillä siihen liittyy useita käsitteitä ja sitä voi tarkastella useasta eri näkökulmasta (Aapola & Ketokivi 2005, 8). Taloudellinen itsenäisyys, koulutuksen ja opintojen päättäminen ja perheen perustaminen voidaan nähdä ulkoisina aikuistumisen määrittäjinä. Nykyisin myös merkittävä osa aikuistumisesta on henkinen kypsyminen ja vastuunkantaminen itsestä. Henkisen kypsyden selkeänä tunnusmerkkinä voidaan pitää esimerkiksi ihmisen kykyä asua itsenäisesti. (Aapola & Ketokivi 2005, 20.) Känkänen (2009, 239) on tutkinut sijoitettujen nuorten itsenäistymistä ja korostaa, että pelkkä tietoisuus omista voimavaroista ei riitä itsenäistymiseen, vaan lisäksi tarvitaan myös oikea-aikaista tukea ja kannattelijointa. Kehitykselliset kriisit, kuten murrosikä ovat voineet jäädä toissijaisiksi sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää valmistautua sijoitetun lapsen tavanomaisiin kasvukriiseihin. Känkänen (2009, 240) mukaan jokaisella pitäisi olla oikeus käydä läpi kehitykselliset vaiheet turvallisesti. Hyvin hoidetut siirtymävaiheet lastensuojelussa voivat olla korjaavia ja uutta luovia muutoskohtia nuoren elämässä. (Känkänen 2009, 239—240, viitattu 8.5.2020.)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen tekemästä koko maan kattavasta kouluterveyskyselystä (2017) saatujen tuloksien mukaan suurin osa sijoitettuna olevista lapsista ja nuorista ovat tyytyväisiä elämäänsä. Sijoitettuna olevien lasten ja nuorten psyykkisen hyvinvoinnin haasteet ovat kuitenkin yleisempiä, kuin kotona huoltajan kanssa asuvilla nuorilla. Lisäksi sijoitetun ja kotona asuvan nuoren välillä on havaittu selviä eroja myös lähes kaikilla elämän osa-alueilla. Sijoitettujen nuorten elämään on mahtunut usein suuria muutoksia ja monia riskitekijöitä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017, viitattu 12.12.2019.)

Jokainen ihminen voi kokea elämässään tunne-elämän haasteita, jotka voivat vaikuttaa arjen hallintaan ja sosiaalisiin suhteisiin. Yhteiskunnan odotukset ja aikuisuuteen liittyvät vaikeudet voivat aikaansaada tunne-elämän haasteita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, viitattu 12.12.2019.) Tunne-elämän riskitekijöitä ovat esimerkiksi köyhyys, päihdeongelmat ja yksinäisyys (Suomen Mie-

lenterveys ry 2020, viitattu 9.3.2020). Yksinäisyys voi olla vapaaehtoista tai olosuhteiden pakottamaa ja ihmistä hajottavaa. Yksinäisyyden ollessa olosuhteiden muovaama pakkotila voi nuori tuntea vaipuvansa epätoivoon ja masennukseen sekä alkaa pitämään itseään merkityksettömänä. (Uusitalo 2007, 23, 34–35.) Kouluttautuminen ja työllistyminen ovat jälkihuollon polkujen rinnalla hajallaan eri hallinnonaloilla. Ohjeiden, lakien ja palveluiden hajanaisuus voi pahimmillaan aiheuttaa nuoren putoamisen palvelujärjestelmän ulkopuolelle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 11, viitattu 11.2.2020.)

Aikuistuvan nuoren elämässä oman talouden perustaminen on merkittävä siirtymävaihe, jossa nuoren tulee ottaa vastuu taloudellisista päätöksistä ja oman taloutensa hoidosta. Tähän elämänvaiheeseen voi liittyä myös riskejä, jos nuorelta puuttuu keinoja selviytyä taloudellisesti tai nuori jää ilman turvaverkostoja, jotka voisivat olla avuksi uudessa tilanteessa. Aikuistuvien nuorten elämäntilanteet ja taloudelliset tilanteet vaihtelevat, joten heitä on vaikea tarkastella yhtenäisenä ryhmänä. Nuorten elämäntilanteille on tyypillistä, että työ-, opiskelu- ja työttömyysjaksot vaihtelevat. Usein nuoren vanhemmat toimivat taloudellisina puskureina itsenäistymisvaiheessa. (Peura-Kapanen 2014, viitattu 5.6.2020.) Peura-Kapanen (2014) mainitsee artikkelissaan Lehtisen ja Leskisen (2005) tutkineen, että kaikilla nuorilla ei ole turvaverkkoa ja osa nuorista ei edes halua vanhempiensa tietävän taloudellisista vaikeuksistaan esimerkiksi velkojen kanssa. Lastensuojelun Keskusliiton kuukausijulkaisussa Inkinen (2016, 43) kertoo, että nuorten mielestä kuntien jälkihuollon talousneuvonta on epätasalaatuista. Inkisen (2016) mukaan talousneuvonta on yksi tärkeimmistä tehtävistä jälkihuollossa. Jos talousneuvonta hoidetaan oikein, nuori ei välttämättä päädy kuormittamaan yhteiskunnan palvelujärjestelmää vaan pystyy hoitamaan asiansa itsenäisesti. (Ojala 2016, 43, viitattu 5.6.2020.)

3.3 Jälkihuolto aikuistumisen tukena

Jälkihuoltoa tarjotaan sijaishuollon tai pitkän avohuollon päättäneelle nuorelle tai lapselle (Lastensuojelulaki 417/2007 12.75§). Jälkihuoltoa järjestetään siihen asti, kunnes henkilö täyttää 25 vuotta. Ennen vuotta 2020 jälkihuolto on loppunut henkilön täyttäessä 21 vuotta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, viitattu 10.12.2019.) Jälkihuollon uudistamisen tavoitteena on tukea nuorten aikuistumista ja tässä onnistuminen vaatii järjestämään vahvaa tukea kaikkiin siirtymävaiheisiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 16, viitattu 11.2.2020).

Jälkihuollon avulla pyritään takaamaan se, että sijaishuolto- ja avohuollossa saavutetut myönteiset tavoitteet pysyvät lapsen tai nuoren elämässä sijoituksen päättymisen jälkeenkin (Pukkio & Hoikkala 2016, 7). Jälkihuollon ohjaustyön tavoite on luoda vähittäistä porrasta itsenäiseen elämään, rohkaista ja vahvistaa nuorta (Känkänen 2009, 239, viitattu 8.5.2020). Jälkihuolto on kokonaisvaltaista tukea, jonka avulla pyritään tukemaan sijaishuollosta kotiutuvaan lasta tai tukemaan täysi-ikäisyyden saavuttanutta nuorta aikuistumisessa. Aikuistuvan nuoren elämää jälkihuolto pyrkii tukemaan tavoitteellisesti, johdonmukaisesti ja pitkäkestoisesti siten, että tavoitteet on räätälöity yhdessä nuoren kanssa vastaamaan nuoren henkilökohtaisia tarpeita. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2019, viitattu 4.12.2019.) Erityisesti jälkihuollossa korostuu nuoren oma-aloitteellisuus ja myönteinen suhtautuminen lastensuojelun palveluihin, sillä jälkihuolto on vapaaehtoista ja sopimus siitä tehdään silloin, kun nuori itse sitä haluaa (Aaltonen & Heikkinen 2013, 201–202). Haasteena aikuistuvien nuorten jälkihuollon järjestämisessä on tukitoimien ja palveluiden pirstaleisuus (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 11, viitattu 11.2.2020). Jos sijaishuollon päättyessä tuki loppuu heti, voivat kaikki nuoren saavuttamat hyvät asiat valua hukkaan (Pukkio & Hoikkala 2016, 6). Aiempaan verrattuna nykyisin kiinnitetään enemmän huomiota jälkihuollon merkitykseen nuoren vastuunotossa, vuorovaikutustaidoissa ja arjen hallinnassa (Känkänen 2009, 238, viitattu 8.5.2020).

Jälkihuoltoon oikeutetun nuoren asuminen voidaan järjestää monin eri tavoin, joihin vaikuttavat esimerkiksi tuen tarve, ikä ja jälkihuoltoa edeltänyt sijaishuoltopaikka. Erityisen tärkeää on nuoren tukeminen asumiseen liittyvissä asioissa. Jälkihuollon piirissä oleva nuori voi esimerkiksi asua vuokra-asunnossa, jonne tuodaan hänen tarvitsemansa tuki kuten ohjaajapalvelut. Muita mahdollisia asumismuotoja ovat sijaishuoltopaikkojen yhteydessä olevat tuki- tai harjoitteluasunnot ja yksiköt, joissa itsenäistä asumista on mahdollista harjoitella jo sijoituksen aikana. (Pukkio & Hoikkala 2016, 19.) Lastensuojelulain (417/2001 12:76a §) mukaan kunta on velvollinen järjestämään nuorelle asumisen. Jälkihuollon piirissä olevan, jo itsenäisesti asuvan nuoren perustoimeentulo järjestetään toimeentulotukilain mukaisesti (Lindqvist 2016, 53).

4 “MÄÄ PÄRJÄÄN” -KÄSIKIRJAN TUOTEKEHITYSPROSESSI

Kehittämishankkeessa työstettiin uusi tuote Heinäsalmikodille kehittämään Heinäsalmikodin harjoitteluasuntojen toimintaa. Toikon ja Rantasen (2009, 16–17) mukaan kehittämistyöllä tavoitellaan muutosta kohti aikaisempaa parempia ja tehokkaampia toimintatapoja ja –rakenteita. Kehittäminen voi kohdistua yhteen ihmiseen, työyhteisöön, toimintaprosesseihin tai konkreettisiin tuotteisiin. (Toikko & Rantanen 2009, 16–17.)

Kehittämishankkeessa sosiaali- ja terveysalan tuotteistamisen erityispiirteet näkyivät siten, että pyrimme tekemään toimijälähtöistä yhteistyötä asiakkaiden kanssa saadaksemme asiakkaiden äänen kuuluviin. Kun asiakkaat kertovat tuen tarpeistaan, voidaan harjoitteluasuntojen toimintaa kehittää tukemaan asiakkaiden hyvinvointia ja elämänhallintaa. Jämsän ja Mannisen (2000, 24) mukaan sosiaali- ja terveysalan tuotteistaminen sisältää erityispiirteitä muihin aloihin verrattuna, sillä siihen kuuluu asiakkaan ja ammattilaisen välinen vuorovaikutus ja yhteistyö. Tuotteistamisessa on tarkoitus edistää asiakkaan terveyttä, hyvinvointia ja elämänhallintaa. (Jämsä & Manninen 2000, 24.)

Toimijälähtöisellä kehittämisellä tarkoitetaan sitä, että toimintaan osallistuu useita eri toimijoita ja yhteisellä kehittämisellä voidaan tuottaa toimintaympäristöön sopivia, uusia hyviä käytäntöjä. Toimijälähtöisessä kehittämisessä selvitetään työntekijöiden ja asiakkaiden eli toimijoiden tavoitteet, näkemykset ja odotukset kehittämistoiminnan päämäärästä. Toikko ja Rantanen (2009, 4) toteavat, että kehittämistoiminta on ollut aiemmin ammattilaiskeskeistä, mutta nykyään kehittämishankkeisiin on osallistettu palveluiden ja tuotteiden käyttäjät. Kehittämisen kohteena voi olla toiminnan tai rakenteiden kehittäminen. Toimijälähtöinen kehittäminen tapahtuu prosessimaisesti neuvottelun kautta ja siinä pyritään dialogisuuteen eri kehittäjien välillä. Myös kokemusasiantuntijuus ja ammatillinen osaaminen ovat arvostettavia asioita toimijälähtöisessä kehittämisessä. (Toikko 2009, 4, 5, 15.)

Työntekijöiltä ja asiakkailta saatu palaute ohjasi tuotteen toteuttamista ja lopullista ulkomuotoa koko prosessin ajan. Jämsän & Mannisen (2000) mukaan asiakasryhmän mielipiteet ja erityistarpeet on tärkeä huomioida, jotta voidaan taata tuotteen asiakaslähtöisyys ja tarpeellisuus. Kestävä tuote ja palvelu syntyy, kun sitä kehitetään asiakkaiden aidoissa arjen toimintaympäristöissä, kertovat

Toikko ja Rantanen (2009, 95). Empaattisella kehittämisellä tarkoitetaan herkkyyttä ymmärtää toimijoiden tarpeita keräämällä tietoa heidän tunteistaan ja ajatuksistaan. Tietojen avulla voidaan tavoitella toimijoiden maailman ymmärtämistä. (Toikko & Rantanen 2009, 96.)

Tuotekehitysprosessista voidaan tunnistaa viisi eri vaihetta. Ensimmäinen vaihe on tunnistaa kehittämistarve, josta seuraa ideointivaihe, luonnosteluvaihe, tuotteen kehittäminen ja lopuksi viimeistely. Vaiheet voivat tapahtua yhtäaikaaisesti kuten esimerkiksi luonnostelu- ja kehittäminen. (Jämsä & Manninen 2000, 28.)

4.1 Tarpeen tunnistaminen

Heinäsalmitien ohjaajat olivat huomanneet kehittämistarpeita toiminnassaan ja työyhteisössä oli keskusteltu erilaisista ideoista asioiden muuttamiseksi. Tämän kaltaista ideoiden keräämistä kutsutaan ideapankiksi, jossa syntyvät näkökohdat ja keinot ongelmien ratkaisemiseksi ovat tavanomaisia, toimiviksi havaittuja ratkaisuja, joita ei ole toteutettu aiemmin (Jämsä & Manninen 2000, 37). Heinäsalmitien ohjaajien mukaan yksi kehittämistarpeesta olevista asioista oli lastensuojelulaitoksen harjoitteluasuntojen toimintamallit. Heinäsalmitien koti halusi oppaan harjoitteluasuntoihin, jossa olisi kootusti nuorten tarvitsemia Oulun alueen palveluita ja harjoitteluasumiseen liittyviä käytäntöjä, jotka tukisivat nuoria itsenäisen asumisen harjoittamisessa.

4.2 Ideointivaihe

Kehittämishanke käynnistyi joulukuussa 2019, kun tapasimme Heinäsalmitien ohjaajan ja päädyimme keskustelun kautta valitsemaan kehittämishankkeen aiheeksi oppaan. Kehittämishankkeen aikataulu (liite 1 & 2) muodostui opintojemme aikataulun mukaan, sillä halusimme saada käsikirjan valmiiksi kesällä 2020 ja opinnäytetyön raportin valmiiksi syksyllä 2020. Heinäsalmitien kodilla ei ollut toiveita tuotteen valmistumisen tarkasta aikataulusta. Puhuimme ensimmäisessä palaverissa helppolukuisesta ja nuorten tuen tarpeisiin vastaavasta oppaasta, josta muotoutui tuotekehitysprosessin aikana Mää pärjään -käsikirja.

Aiheen varmistuttua pohdimme Heinäsalmitien vastaavan ohjaajan kanssa, ketkä ohjaajista voisivat osallistua kehittämishankkeeseen. Kehitysprojektin ydinjoukko ovat projektiryhmän jäsenet ja asiantuntijoiden keskinäinen yhteistyö on tarpeellista tuotteen suunnittelulle ja valmistumiselle.

(Jämsä & Manninen 2000, 88). Projektioorganisaation ydinjoukon muodostivat Anni Mikkonen, Julia Pettissalo ja Jessica Ylikitti. Projektioorganisaatioon kuului lisäksi Heinäsalmikodin vastaavat ohjaajat sekä muita ohjaajia. Pohdimme myös, kuinka voisimme osallistaa nuoret tuotekehitysprosessiin. Mietimme alustavasti yhdessä käsikirjan mahdollista sisältöä ja päädyimme keskustelussa siihen, että käsikirjassa voisi olla nuoren itsenäistä asumista harjoitteluasunnossa tukevia asioita, kuten "muuttajan muistilista", käytännön asioita asumiseen liittyen, mielenterveys- ja päihdepalveluita sekä muita nuorten tarvitsemia palveluita. Keskustelimme myös, sopiiko käsikirjaan tunne-elämän haasteita käsittelevä osio ja pieniä harjoitteita niihin liittyen. Vastaava ohjaaja kertoi, että ohjaajat olivat toivoneet käsikirjaan harjoitteluasunnossa asumiseen liittyvät säännöt ja itsenäistymisrahan käyttöohjeet, jotka Heinäsalmikoti on määritellyt jo aiemmin. Ohjaajalla ei ollut tarkkaa toivetta käsikirjan pituudesta, mutta he toivoivat sen olevan nuorille helppolukuinen ja selkeä, jotta nuorten olisi vaivatonta hyödyntää sitä. Näkemyksemme selkeästä käsikirjasta oli yhteneväinen ohjaajan kanssa. Aikataulu (liite 1) oli suuntaa antava aikataulu kehittämishankkeen kulkuun. Tavoitteena oli, että tuote valmistuu viimeistään elokuussa 2020.

Opinnäytetyön aiheen selkiytyttyä, tarkastelimme jo olemassa olevia nuorille aikuistumiseen ja itsenäiseen asumiseen liittyviä oppaita. Lisäksi tutustuimme tutkimuksiin, jotka käsittelivät sijaishuollossa olleita nuoria, jotka ovat käyttäneet jälkihuollon palveluita. Nuori voi tuntea olevansa yksinäinen ja hämmentynyt palveluiden määrästä muuttaessaan ensimmäiseen omaan kotiin, joten palveluista olisi tärkeää muodostaa yhtenäinen ja selkeä kokonaisuus. Käytimme ideointivaiheessa benchmarking -menetelmää, koska halusimme selvittää, millaisia oppaita on olemassa. Benchmarking on menetelmä, jolla verrataan toisten suorituksia omaan, analysoidaan ja mahdollisesti hyödynnetään suorituksia tai toimintatapoja (Jämsä & Manninen 2000, 37).

Nuorisoasuntoliitto ry:llä (2019) on opas nuorille: "omaan kotiin". Opasta tutkiessa selkiytyi, mitä halusimme omaan käsikirjamme sisällyttää ja millaisia asioita halusimme rajata pois. Nuorisoasuntoliitto ry:n opas oli visuaalisesti miellyttävä lukea, koska siinä oli yhteneväisiä valokuvia ja yksinkertaisia, tekstin sisältöön liittyviä piirrettyjä kuvia elävöittämissä pitkiä tekstiosioita. Toisaalta oppaassa oli paljon mainoksia sekä pitkiä asiategstejä, joten informaatio ei välittynyt helposti, vaan tekstiä täytyi lukea huolellisesti tiedon löytämiseksi.

Luimme Peltokorven ja Saarelan (2019) opinnäytetyön tuotoksena tehdyn Tunnetaidoista hyvinvointia -oppaan. Opas vastasi ulkoasultaan ja asiasisällöltään laatutavoitteitamme, koska se oli selkeä ja helppolukuinen. Oppaan sisältö oli loogisessa järjestyksessä ja eteni johdonmukaisesti

siten, että samaa asiaa käsittelevät osiot olivat peräkkäin. Oppaaseen valitut vinkkilaatikat helpottivat informaation välittämistä. Myös tässä oppaassa oli kiinnitetty huomiota värimaailmaan ja värien merkitykseen sekä kuvat oli harkittu tarkkaan. Kiinnitimme käsikirjassa huomiota asioiden johdonmukaiseen käsittelyyn, jotta sitä olisi miellyttävä käyttää ja halusimme käsikirjaan yhteneväisen värimaailman. Yhteneväinen värimaailma, lyhyet informatiiviset tekstit ja yksinkertaiset piirretyt kuvat sopisivat ”Mää pärjään” -käsikirjan laatutavoitteisiin ja siksi mietimme, että voisimme hyödyntää kyseisiä ominaisuuksia käsikirjassa.

Tutustuimme myös Timonen-Kallion (2010) Umbrella -työkirjamenetelmään. Lastenkodin työntekijät olivat kehittäneet Umbrella -työkirjamenetelmän tueksi nuoren ja omaohjaajan välisen suhteen vahvistamiseen ja sen avulla tuodaan nuoren oma ääni kuuluvaksi. Työkirjamenetelmää hyödynnäneiden ohjaajien mukaan menetelmä saa nuoren ajattelemaan omaa tilannettaan ja nuori voi tiedostaa vaihtoehtoisia toimintamalleja. Umbrella -työkirjan tehtävät ovat konkreettisia ja toiminnallis-terapeuttisia. (Timonen-Kallio 2010, 4–6.) Pohjosen ja Harran (2003, 16) mukaan toiminta voi edistää nuorten hyvinvointia ja terveyttä, jos se on valittu oikein ja siinä hyödynnetään nuoren omia taitoja. Pohjonen ja Harra (2003, 19) mainitsevat Jauhaisen ja Eskolan sanovan, että nuoren olisi tärkeää saada tietoa omasta itsestään ja toimintatavoistaan ja näin hänelle voi syntyä realistinen käsitys itsestään. Umbrella -työkirjassa (Timonen-Kallio, 2010) oli tehtäviä, joita voi hyödyntää nuoren kanssa työskennellessä. Tehtävissä oli esimerkiksi täydennettäviä lauseita ja apukysymyksiä, joiden avulla nuori pystyy pohtimaan itseään ja omaa tilannettaan.

Käsikirjaa ideoidessamme pidimme mielessä Collinsin (2001) mainitseman kritiikin jälkihuollon itsenäistämistavoitetta kohtaan (Pukio & Hoikkala 2016, 9). Käsikirjan tehtävien tarkoituksena on edistää suhdeperustaista ajattelutapaa, sillä tehtävät auttavat nuorta pohtimaan omia sosiaalisia suhteitaan. Käsikirja voi mahdollistaa nuoren ja häntä auttavien ammattilaisten välisen suhteen kehittymisen nuoren hakeutuessa siinä mainittuihin palveluihin.

Häggman-Laitilan, Salokekkilän ja Kärjen (2018, 137) katsauksesta kävi ilmi, että sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret kokivat itsenäistymisprosessin haastavampana, kuin kotona huoltajien kanssa asuvat nuoret. Tämä oli kansainvälinen ilmiö. Sijoituksessa olleet nuoret kokivat itsenäistymisen ja oman elämän aloittamisen joko positiivisena uutena alkuna tai negatiivisena elämänmuutoksena. Positiivisena nuoret pitivät uutta alkua ja paremman elämän aloittamista, johon sisältyi toivo paremmasta ja positiivinen asenne tulevaisuutta kohtaan. Tärkeää nuorille oli tietoisuus omista vah-

vuuksista, vahvat ihmissuhteet ja asuinpaikan löytäminen. Huolta aiheutti syrjäytyminen, epävarmuus tulevaisuudesta ja pelko läheisten ihmisten tuen menettämisestä. Osassa tutkimuksista nuoret kokivat, ettei jälkihuolto auttanut heitä itsenäiseen elämään valmistautumisessa ja sen aloittamisessa. (Häggman-Laitila, Saloekkilä & Kärki 2018, 137.) Reinikaisen (2009, 95–96) tutkimuksesta kävi ilmi, kuinka sijaishuollossa olleiden naisten mielestä he olivat joutuneet aloittamaan itsenäisen elämän liian varhain ja valmistautumattomana.

4.3 Luonnosteluvaihe

Luonnosteluvaiheessa kerätään tietoa aiheeseen liittyen ja analysoidaan tiedon tarpeellisuutta lopullista tuotekuvausta ajatellen. Tuotteen kehittäessä edetään luonnosteluvaiheen idean mukaan ja palautteen avulla esitellään tuotteen toimivuutta. (Jämsä & Manninen 2000, 85.) Tutkimme jo saatavilla olevaa tietoa nuoruudesta, aikuistumisesta, jälkihuollosta, suhdeperustaisuudesta, tunne-elämän haasteista sekä sitä, kuinka nuoria voi tukea asumisen haasteissa ja uusissa elämänvaiheissa. Tutkittujen tietojen ja Heinäsalmikodissa käytyjen dialogisten keskusteluiden pohjalta käsikirjaan luonnostelimme itsenäistä asumista tukevaa informaatiota asumisen käytännöistä ja hyvinvointia tukevista palveluista. Luonnostelimme käsikirjan sisältöä huolellisesti ja kriittisesti niin, että tiedot vastasivat laatutavoitteita ja ne kohdistettiin asiakasryhmälle eli sijoituksessa olleille itsenäistyville nuorille.

Otimme selvää Heinäsalmikodin ohjaajien ensimmäisessä palaverissa mainitsemista Oulun alueen palveluista ja valtakunnallisista nuoria auttavista tahoista. Tässä vaiheessa syntyi idea siitä, että käsikirjassa voisi olla samankaltaisia tehtäviä kuin Umbrella -työkirjassa (Timonen-Kallio 2010). Luonnostelimme käsikirjaan sopivaa sisältöä ja sen järjestystä listaamalla mahdollisia palveluita Microsoft Word -ohjelmaan. Visuaalista ulkoasua hahmotelimme Canva -suunnitteluohjelmassa. Alustavasti mietimme käsikirjan värimaailmaksi Auta Lasta ry:n käyttämää värimaailmaa eli sinisen sävyjä, mustaa ja valkoista. Luonnostelimme tuotetta aikaisempien oppaiden pohjalta, joita tutkimme ja huomioimme luonnostelussa myös ohjaajien mielipiteet sekä asettamamme laatutavoitteet.

Lähetimme ensimmäisen version käsikirjasta Heinäsalmikodin ohjaajille luettavaksi huhtikuussa 2020 ja palaverin sijaan saimme palautetta sähköposti- ja tekstiviestien välityksellä. Palautteen mukaan ohjaajat halusivat käsikirjan sanavalintoja positiivisemmiksi. Erityisesti ohjaajat halusivat,

että harjoitteluasumisen säännöt eivät olisi käskevässä muodossa vaan enemmän myönteisiä ohjeistuksia. Ohjaajat sanoivat muun muassa näin:

“Tekstejä voisi muuttaa positiiviseen muotoon. Esim. Ruokailusta ´ei enää haeta ruokaa --> parempi esim. `Nuori valmistaa itse ruoan`. Ajatuksena, että opas ei ole sääntökirja vaan kannustava ohjeistus.”

Käsikirjassa olevat palvelut olivat ohjaajien mukaan nuorten aikuistumista tukevia. Lisäksi ohjaajat mainitsivat, että raha-asioita koskevissa osioissa ei ole hyvä mainita rahasummia, koska ne ovat muuttuvia eikä käsikirja pysyisi kauaa ajan tasalla.

4.4 Tuotteen kehittäminen

Tuotteen kehittämissä vaiheissa käsikirjaa kehitettiin yhä enemmän toimijoiden näkemyksiä ja tavoitteita vastaavaksi. Pidimme palavereita luonnostelu- ja kehittämissä vaiheissa ja niissä nousi esille näkemyksiä ja odotuksia. Sähköpostitse ja palaverissa saadun palautteen pohjalta käsikirjaa työstettiin vastaamaan laatutavoitteita. Päävastuu palaverien kulusta ja palautteiden pyytämisestä oli projektiorganisaation ydinjoukolla. Toikon (2009, 13) mukaan neuvottelut ovat toimijalähtöisen työn kannalta tärkeitä, koska niissä eri näkemykset nousevat esille ja tavoitteena on löytää yhteisymmärrys.

Jämsä ja Manninen (2000, 56) toteavat, että kehittämissä vaiheissa tuotteen ulkoasu hahmottuu selkeämmäksi, kun sen sisältö, että asioiden looginen järjestys valmistuvat. Kehittämissä vaiheen aikana meidän täytyi miettiä, kuinka käsikirjan tieto pysyisi selkeänä ja helppolukuisena nuorille. Käsikirjan sisältöä tuli rajata siten, että käsikirja sisältäisi vain harjoitteluasumiseen liittyvää tietoa eikä koskisi itsenäistä asumista harjoitteluasumisen ulkopuolella. Käsikirjassa huomioimme tiedon vanhentumisen mahdollisuuden siten, että valitsimme käsikirjaan sellaisia palveluita, jotka ovat mahdollisimman muuttumattomia. Rajasimme käsikirjasta pois esimerkiksi hankkeet ja valitsimme internet-sivuja, jotka ovat olleet toiminnassa jo pitkään. Palvelut tulisi esitellä käsikirjassa lyhyesti ja yksinkertaisesti siten, että mahdolliset muutokset palveluissa on huomioitu. Käsikirjassa ei luetella erikseen esimerkiksi Byströmin ohjaamossa ja Poikien talolla järjestettäviä ryhmiä, koska ne muuttuvat jatkuvasti. Tuotteen kehittämissä tietoperustana käytettiin Jämsän ja Mannisen (2000, 56) ajatusta siitä, että sosiaalialan tuotteet on usein tarkoitettu informaation välitykseen asiakkaille ja tuotteen

sisällön tavoitteena on kertoa tosiasiat täsmällisesti, ymmärrettävästi ja huomioiden asiakkaan tarpeet. Haasteena on tiedon asiasisällön määrä ja valinta sekä tiedon vanhentumisen mahdollisuus (Jämsä & Manninen 2000, 56).

Toukokuussa 2020 pidimme kolmannen palaverin Heinäsalmikodilla, johon osallistui meidän lisäksi kolme ohjaajaa Heinäsalmikodin lastensuojelulaitoksesta. Palaveri eteni ennalta suunniteltujen kysymysten pohjalta. Luimme käsikirjan yhdessä perusteellisesti. Käytimme Jämsä ja Mannisen (2000, 35) aivoriivi -työskentelytapaa, jossa luovuutta ja huumoria käyttäen luodaan mahdollisimman paljon uusia ideoita, jotka sihteerinä toimiva kirjaa ylös. Palaverin ilmapiiri oli rento, jolloin kaikki pystyivät huumorin kautta ilmaisemaan itseään ja mielipiteitään dialogisesti. Sihteerinä toimiva kirjasi muutosehdotukset ja korjaukset Word -tiedostoon keskustelun edetessä.

Käsikirjan värimaailmaksi ehdotettiin palaverissa Auta Lasta ry:n värit. Yleensä värimaailma ja logo päätetään vasta viimeistelyvaiheessa, mutta visio ulkoasusta oli tarpeeksi selkeä tässä vaiheessa. Keskustelimme, että kanteen voisi laittaa käsikirjan nimen lisäksi Auta Lasta ry:n logon ja ohjaajat toivoivat kanteen iloisen kuvan, esimerkiksi auringon. Fontti oli kaikkien osallistujien mielestä selkeä ja asiallinen, mutta nuorille sopiva. Fonttina käytimme Permanent markeria ja Heroa. Käsikirjassa käytettiin eniten fonttikokoa 12. Käsikirjan johdanto kirjoitettiin osittain puhekielellä mikä oli työntekijöiden mielestä loistava idea, koska näin teksti suunnattiin enemmän nuorille, mutta myös ohjaajat ymmärsivät sen. Esimerkiksi johdantoon kirjoitettiin näin:

“Tää käsikirja on sulle omaksi.”

“Muista, että voit ja saat pyytää apua, kun sitä tarvit.”

Lisäksi kaikki muu sisältö käsikirjassa kirjoitettiin mahdollisimman yksinkertaisesti, sillä se oli osa laatutavoitetta tehdä tuotteesta selkeä. Hyvä esimerkki yksinkertaisesta ja selkeästä tekstistä nähdään esimerkiksi Kelan ja Työ- ja elinkeinotoimiston palveluita esiteltäessä:

“Jos soittaminen jännittää... Muista, että Kelan ammattilainen on sinua varten. Kirjoita itsellesi muistilappu siitä, mitä aiot sanoa ja mitä asioita piti hoitaa. Muista, että ei ole olemassa tyhmiä kysymyksiä.”

“Tänne ilmoittaudut työttömäksi ja sinulle tehdään suunnitelma työllistymisen edistymiseksi ja seuraamiseksi.”

4.5 Viimeistelyvaihe

Viimeistelyvaihe sisältää yksityiskohtien hiomista ja korjaamista saadun palautteen mukaan. Palautteen pyytäminen ja tuotteiden testaaminen ennen lopullista valmistumista on tärkeää ja sen jälkeen tuote hiotaan valmiiksi. (Jämsä & Manninen 2000, 80–81.)

Käsikirjan sisältö rakentui loogisesti siten, että samaa teemaa käsittelevät aiheet ovat peräkkäin. Käsikirjan alussa on harjoitteluasumisen yleiset ohjeistukset ja viimeisellä sivulla kriisipalvelut, jotta ne löytyvät nopeasti ilman käsikirjan selaamista. Teimme käsikirjaan samankaltaisia tehtäviä, kuin Umbrella -käsikirjassa (Timonen-Kallio 2010). Tehtävien kautta nuoret voivat pohtia itsenäistymistä ja aikuistuminen voi tuntua konkreettisemmalta. Käsikirja sisältää yksin tai yhdessä täytettäviä tehtäviä, joissa pohditaan esimerkiksi nuoren rahankäyttöä, lähiverkoston, omaan kotiin tarvittavia tavaroita, nuoren vahvuuksia ja hyvinvointia ylläpitäviä asioita. Suhdeperustaisuus oli käsikirjan kehittämistä ohjaava ajattelutapa. Suhdeperustaisuuteen tukeminen korostuu erityisesti Mää pärjään -käsikirjan ensimmäisessä tehtävässä, jonka avulla nuori ja ohjaaja voivat yhdessä pohtia nuoren verkostoja ja nuorta tukevia matalan kynnyksen palveluita. Hyödynsimme yhdellä käsikirjan sivuista MIELI Suomen Mielenterveys Ry:n mielenterveyden käsi -työvälinettä. Mielenterveyden käden avulla nuori voi pohtia mielen hyvinvointiin vaikuttavia tavallisia arjen asioita (Mielenterveys Ry 2019, viitattu 14.9.2020). Ohjaajat ehdottivat, että käsikirjaan voisi lisätä terveystietojen yhteystietoja, Ylitse Mentor -sovelluksen, Veturointi -toiminnan sekä poistaa sieltä päihdepalvelut, koska he kokivat päihdepalveluiden olevan irrallisia käsikirjan muihin palveluihin nähden.

Ohjaajien mielestä käsikirjan tehtävät ja tekstiosiot kaipasivat osittain pientä hiomista positiivisemmaksi tai neutraalimmaksi. Muutimme joitakin sanavalintoja käskevistä muodoista kehoituksiksi, esimerkiksi termi ”säännöt” muutettiin muotoon ”ohjeistus”. Positiivisen näkökulman lisäksi tuli huomioida myös eettinen näkökulma. Sanavalintojen lisäksi meidän täytyi miettiä käsikirjaan tulevia palveluita ja niiden sopivuutta asiakkaiden tarpeisiin. Käsikirja sisältää harjoitteluasumista koskevat yleiset ohjeistukset, kuten kotiintuloajat, ruokailuun, siivoukseen ja rahan käyttöön liittyvät käytännöt. Käsikirja sisältää muistiinpanosivuja, joihin nuoret voivat kirjoittaa tarpeellisia asioita.

Käsikirjan sisältö muodostui huomioiden eettinen näkökulma, tietoperusta, asettamamme laatutavoitteet ja palavereissa keskustellut asiat. Käsikirjan visuaalista ilmettä pohtiessamme päädyimme valitsemaan Canva –suunnitteluohjelmassa olevista ilmaiskuvista kanteen kuvan seesteisestä pilvisestä taivaasta, sillä se sopii Auta Lasta ry:n värimaailmaan ja käsikirjan muuhun visuaaliseen ilmeeseen. Käsikirjassa olevat harjoitteluasumista koskevat yleiset ohjeistukset on kirjoitettu laatikoihin selkeyttämään erilaisia teemoja. Laatikoiden vieressä on aina yksinkertainen kuva, joka liittyy laatikossa käsiteltävään sisältöön. Joillakin käsikirjan sivujen nurkilla on hyvin yksinkertaisia vaaleansinisiä tai valkoisia pilvien muotoisia kuvioita elävöittämään visuaalista ilmettä. Käsikirjassa on myös valokuvat Byströmin ohjaamon, TE –toimiston ja Kelan rakennuksista sivuilla, joilla kerrotaan näistä palveluista tarkemmin. Kuvat ovat Googlestä vapaasti käytettäviä kuvia ja yhden kuvan kävimme ottamassa itse.

Pyysimme Heinäsalmikodin harjoitteluasunnossa asuvien nuorten arvioita käsikirjan luonnostelman helppolukuisuudesta ja sisällöstä tekemämme palautelomakkeen (liite 3) avulla.

Nuorten arvioiden mukaan käsikirjan luonnostelman tekstit olivat ymmärrettäviä ja helppolukuisia. Erityisesti nuoret pitivät muuttajan muistilistasta, rahankäyttöä koskevasta osiosta ja sivusta, johon voi listata omaan kotiin tarvittavia tavaroita. Myös mielenterveys- ja kriisipalvelut koettiin tarpeellisina. Nuoret kommentoivat luonnostelmaa seuraavasti:

”Mielenterveyden palvelut oli hyvä kun löytyi, tulee varmasti tarpeen.”

”Muuttajan muistilista ja rahan käyttö ja ”näitä tarvitsen omaan kotiin” oli parasta. Ja oli kokonaisuuten tosi hyvä.”

Nuoret ehdottivat myös lisää sisältöä käsikirjaan. Heidän ehdotustensa pohjalta lisäsimme käsikirjaan sivuja, joihin nuori voi kirjoittaa omia reseptejä. Lisäksi lisäsimme sivun, jossa on vinkkejä yksin asumiseen. Sivulla on muun muassa internet-sivuja, joista löytää hyödyllisiä vinkkejä kodinhuoltoon ja ruoanlaittoon. Emme lisänneet käsikirjaan lastensuojeluun liittyviä lakeja, koska lakien auki selittäminen saattaisi muuttaa lain alkuperäistä sisältöä. Lakien sisällyttäminen käsikirjaan ei myöskään sovi laatutavoitteisiin olla selkeä ja helppolukuinen. Youtube –kanavat ja blogit rajasimme myös pois, koska niiden tieto on muuttuvaa eivätkä ne ole virallisia tai välttämättä luotettavia sisällöltään. Lisäksi keskustelimme asiasta Heinäsalmikodin ohjaajan kanssa ja hän oli samaa mieltä. Aiheeseen liittyviä nuorten ehdotuksia olivat esimerkiksi:

”Idea on mahtava, lisäksi oppaassa voitaisiin lisätä enemmän yksin asumiseen, kodinhoitoon liittyviä ohjeita kuten esim. kuinka kodin tiettyjä pintoja putsataan oikein ja kuinka valmistetaan ruokaa.”

”Ohjeita lastensuojelulain pykäliin, jotka koskevat nuorta. Nuorelle olisi hyvä linkata sivustoja, youtube-kanavia ja blogeja jossa opetellaan ja käsitellään yksin asumista.”

Käsikirja viimeisteltiin nuorien arvioinnit huomioiden. Mää pörjään -käsikirjan pituus on 29 sivua. Kannen, sisällysluettelon ja saatetekstin jälkeen on sivu, johon nuori voi kirjoittaa vahvuuksiaan ja tukiverkostoonsa kuuluvia henkilöitä, Heinäsalmikodin harjoitteluasumista koskevat yleiset ohjeistukset ja sivu, johon nuori voi listata omassa asunnossaan tarvitsemia tavaroita. Lisäksi käsikirjassa on lukujärjestyksen omainen tyhjä pohja oman viikko-ohjelman tekemiseksi, tehtävä, jossa on laatikkoita, joihin nuori voi suunnitella ja kirjata ylös omaa rahankäyttöä, kuten menoja ja tuloja. Seuraavaksi on listattuna Oulun alueen yleisimmät terveyspalvelut kuten terveyskeskukset, päivystys ja hammashoitoon liittyvät palvelut. Itsenäisen asumisen tukemiseksi on listattu palveluita, joista voi saada tukea ja neuvoja erilaisiin haasteisiin ja palveluista esitellään kattavammin Byströmin ohjaamo, Kela ja Työ- ja elinkeinotoimisto. Käsikirjassa on hyvinvointia koskeva osio. Karlssonin ja Marttusen (2013, 14) mukaan ennaltaehkäisyssä on tärkeä tunnistaa ja vahvistaa suojaavia tekijöitä. Tämän vuoksi käsikirjassa on MIELI Suomen Mielenterveys ry:n mielenterveyden käsi -työväline, jonka avulla nuori voi miettiä hyvinvoinnin eri osa-alueita, jotka vaikuttavat mielen hyvinvointiin. Työvälineen avulla nuori voi mahdollisesti ymmärtää, miten voi valinnoillaan vaikuttaa omaan mielen hyvinvointiin arjessaan. Seuraavaksi on tehtävä, johon nuori voi kirjoittaa itselleen mieluista tekemistä. Näitä asioita nuori voi hyödyntää ollessaan allapäin. Lueteltuna on myös mielenterveyttä tukevia palveluita, joista löytyy esimerkiksi harjoituksia erilaisiin tunne-elämän haasteisiin. Käsikirjassa on muuttajan muistilista, johon on listattu asioita, joita nuoren tulee hoitaa muuttaessaan omaan asuntoonsa ja lisäksi siinä on internet-sivuja, joista nuori voi etsiä omaa asuntoa. Muuttajan muistilista on käsikirjan loppupuolella, sillä se on ajankohtainen nuorille vasta heidän muuttaessaan harjoitteluasunnosta omaan asuntoon. Käsikirjasta löytyy myös muistiinpanosivuja. Viimeisellä sivulla on kaikista akuuteimmat kriisipalvelut eli hätänumero, Sekasin –chat, Suomen mielenterveysseuran kriisipuhelin ja maininta, että Heinäsalmikodin ohjaajiin kannattaa olla yhteydessä akuutissa tilanteessa.

Käsikirjaa ei tarvinnut erikseen markkinoida, koska käsikirja tulee vain Heinäsalmikodin käyttöön. Käsikirjasta ei tullut kustannuksia, koska käytimme ilmaisia verkkoalustoja tuotteen kehittämisessä. Heinäsalmikoti voi jakaa käsikirjaa harjoitteluasuntoon siirtyville nuorille tukemaan itsenäistä asumista.

4.6 ”Mää pärjään” -käsikirjan ja kehittämispöytäkirjan arviointi

Kehittämishankkeen onnistumista arvioidaan asetettujen pitkän- ja lyhyen aikavälin tavoitteiden kautta ja käsikirjaa laatutavoitteiden kautta. Onnistuimme vastaamaan lyhyen aikavälin tavoitteisiin, sillä hankkeessa kehitettiin Heinäsalmikodin harjoitteluasumista tukeva käsikirja, jollaista Heinäsalmikodilla ei ole aikaisemmin ollut. Käsikirja sisältää tehtävämuotoisia asiasisältöjä ja informatiivista tietoa harjoitteluasumisesta ja palveluista, joita nuoret voivat tarvita.

On haastavaa arvioida vastaako käsikirja pitkän aikavälin tavoitteisiin, sillä tuotteen vaikuttavuus nähdään ajan kuluessa. Käsikirja voi kuitenkin tuoda muutosta Heinäsalmikodin harjoitteluasuntojen toimintatapoihin ja voi tukea ohjaajien työtä kohti suhdeperustaisempaa näkökulmaa. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa eli LAPE-hankkeessa uudistetaan lastensuojelutyötä muuttamalla palveluita helposti saavutettavimmiksi ja asiakkaita lähelle tuleviksi palveluiksi. Muutosohjelmaan liittyy vahvasti Hackneyn malli ja systeeminen ajattelutapa. (Fagerström 2016, 3, viitattu 30.9.2020.) Käsikirja voi tehdä Heinäsalmikodin jälkihuollon palveluita vaikuttavammiksi.

Valmiin tuotteen ensimmäisenä laatutavoitteena on vastata työn tilaajan ja asiakkaiden tarpeisiin. Mää pärjään -käsikirjan kehittämishankkeeseen osallistettiin mukaan Heinäsalmikodin ohjaajat ja harjoitteluasunnoissa asuvat nuoret. Nuoret olivat mukana tuotekehitysprosessin viimeistelyvaiheessa antamalla arviota palautelomakkeen (liite 3) avulla. Ohjaajat olivat mukana kaikissa tuotekehitysprosessin vaiheissa ja antoivat kehitysideoita viestien välityksellä tarvittaessa. Yhteisissä palavereissa ohjaajien kanssa kehitettiin valmistuvan tuotteen sisältöä ja ulkomuotoa. Yhteistyöpalaverit toteutettiin dialogisesti, jotta kaikkien osapuolten toiveet ja tarpeet pystyttiin ottamaan huomioon. Keräsimme palautetta koko kehittämishankkeen ajan ja palautteiden avulla varmistimme tuotteen laatutavoitteiden toteutumisen. Jämsän ja Mannisen (2000, 44) mukaan on olennaista selvittää yhteistyökumppanin tarpeet, ehdotukset ja odotukset sekä tuotteen ensisijaiset hyödynsaajat. Käsikirjasta voivat hyötyä Heinäsalmikodin harjoitteluasuntoon muuttavat nuoret,

mutta myös ohjaajat voivat hyödyntää käsikirjaa työskennellessään nuorten kanssa. Olisimme voineet mielestämme huomioida toimijälähtöisyyden vielä vahvemmin, esimerkiksi laittamalla käsikirjaan nuorten pyytämiä siivousohjeita tai mainitsemalla Finlex:in, josta nuoret olisivat voineet tarkistaa ajankohtaisen lainsäädännön lastensuojelulaista. Vaikka nuoret osallistuivatkin palautelomakkeen avulla tuotekehitysprosessiin, olisimme voineet ottaa nuoret useammassa kehitysprosessin vaiheessa mukaan. Kuitenkin nuorten ääni kuuluu oppaassa ja saimme positiivista palautetta nuorten osallistamisesta. Pohdimme myös, olisiko meidän kannattanut muotoilla palautekyselyt ohjaajille vieläkin tarkemmiksi tai mahdollisesti tehdä heillekin lisäkysymyksiä.

Valmiin tuotteen toisena laatutavoitteena on, että käsikirjan tieto on tarpeellista ja kirjoitusasu selkeä. Tavoitteiden saavuttamista tukee myös ohjaajilta kirjallisesti saatu vapaamuotoinen palaute ja nuorilta palautelomakkeen (liite 3) avulla kerätty arvio. Käsikirja oli kaikkien Heinäsalmikodin ohjaajien luettavissa, ja he antoivat siitä avointa palautetta. Ohjaajien arvion mukaan käsikirja oli kattava, selkeä ja informatiivinen, siinä oli riittävästi sisältöä ja sen ulkoasu oli hyvä. Ohjaajat pitivät erityisesti käsikirjan tehtävistä ja suhtautuivat myönteisesti käsikirjan käyttämiseen työssään. Käsikirjan yleisilme oli työntekijöiden mielestä ammattimainen, mutta kuvat ja kuvat tekevät siitä miellyttävämmän lukea ja siten se sopii asiakasryhmälle. Ohjaajat miettivät kuitenkin, onko käsikirja helposti päivitettävissä. Käsikirjan päivittäminen ei tule olemaan ongelma, sillä jaoimme käsikirjan muokkausoikeudet Canva –suunnitteluohjelmassa Heinäsalmikodille.

Kolmas laatutavoite on, että valmis käsikirja tukee suhdeperustaisuuteen. Reflektoimme tuotteen kehittämisessä työskentelyämme suhdeperustaisuuden kautta. Käsikirjan tehtävät ja tiedot pyrkivät tukemaan nuorta läheisverkostojen pohtimiseen ja vahvistamiseen. Käsikirjan matalan kynnyksen palvelut pyrkivät tukemaan nuorta saamaan apua ja tukea kasvu- ja elinympäristöissään. Nuoren ei tarvitse selvittää yksin itsenäistyessään ja muuttaessaan harjoitteluasuntoon. Mielestämme valmis tuote voi tukea nuorta pohtimaan läheisverkostoaan ja mahdollisia auttavia tahoja. Tätä laatutavoitetta on vaikea arvioida, sillä tavoitteen saavuttaminen riippuu nuoren tavasta käyttää käsikirjaa ja myös siitä, millä tavalla ohjaaja työskentelee käsikirjaa hyödyntäen nuoren kanssa. Ohjaajien palautteen mukaan käsikirja vastaa suhdeperustaisuuteen.

Pyysimme sähköpostilla arviota kehittämishankkeessa eniten mukana olleilta ohjaajilta. Kerroimme heille käsikirjan laatutavoitteet ja muutaman kysymyksen, joiden pohjalta ohjaajat saivat kertoa mielipiteensä käsikirjasta. Kysyimme, miten yhteistyö sujui kanssamme, tulivatko he mielestään kuulluksi ja otettiin heidän mielipiteensä huomioon käsikirjaa tehdessä. Lisäksi kysyimme, oliko

yhteistyötä ja palaverieita riittävästi, mikä oli erityisen hyvää käsikirjassa sekä yhteistyössä ja olisiko käsikirjaan voinut lisätä jotain. Halusimme myös tietää, mikä olisi voinut toimia paremmin tai missä olisi ollut kehittämisen varaa ohjaajien mielestä. Eniten mukana olleiden ohjaajien mielestä yhteistyö sujui todella hyvin kanssamme, mutta omalta osaltaan ohjaajat mainitsivat työkiireiden vaikuttaneen yhteistyöprosessin etenemiseen. Ohjaajien mielestä yhteistyöpalaverieita oli riittävästi, ohjaajat tulivat kuulluksi ja kaikkien mielipiteet otettiin huomioon. Myös nuorten toiveita ja ehdotuksia otettiin huomioon käsikirjaa tehdessä. Ohjaajat mainitsivat käsikirjan kehittämisprosessin sujuneen itsenäisesti ja yhteydenpidon toimineen myös viestien välityksellä. Erityisen hyvää käsikirjassa oli, että se on tiivis kokonaisuus, joka sisältää itsenäistymisen tukemisen elementtejä ja nuori voi täydentää siihen itselleen tärkeitä asioita. Ohjaajien mielestä yhteistyöprosessissa oli erityisen hyvää, että se herätti pohtimaan, kuinka tärkeää nuoren on itse pohtia omaa hyvinvointiaan. Ohjaajien mielestä käsikirja vastasi laatutavoitteitaan.

Onnistuimme luomaan laatutavoitteitamme ja Heinäsalmikodin tarpeita vastaavan tuotteen. Kehittämishankkeen avulla kehitimme toimijalähtöisesti Heinäsalmikodin harjoitteluasumista tukevan tuotteen. Tuote tukee myös Heinäsalmikodin ohjaajien työskentelyä itsenäistyvien nuorten kanssa. Onnistumista vahvisti se, että saimme pelkkää positiivista palautetta Heinäsalmikodin ohjaajilta ja nuorilta. Yhteistyö meidän eli projektiorganisaation ydinjoukon sekä ohjaajien välillä toimi hyvin. Teimme opinnäytetyön kolmen hengen ryhmässä ja työ jakautui tasapuolisesti kaikkien kesken ja jokaisen näkemykset huomioitiin. Refleктоimme yhdessä toimintaamme ja työtämme koko prosessin ajan.

5 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Heinäsalmikodin lastensuojelulaitoksen harjoitteluasuntoihin käsikirja tukemaan nuorten itsenäistä asumista. Tavoitteena oli, että käsikirja tuotettaisiin mahdollisimman toimijälähtöisesti ja se sisältäisi nuorille tarpeellista tietoa harjoitteluasumisesta. Käsikirjan tuli olla selkeä ja suhdeperustaisuuteen tukeva.

Heinäsalmikodin lastensuojelulaitos otti käsikirjan heti käyttöön, joten voimme päätellä, että tuote oli erittäin kaivattu työväline. Mielestämme nuorten kannalta ajateltuna käsikirja voi tukea siirtymävaiheessa sijaishuollosta kohti itsenäistä elämää. Käsikirjan avulla nuori voi oivaltaa, millaisia asioita itsenäinen elämä sisältää. Lisäksi käsikirjassa kerrotaan palveluita, jotka voivat tukea nuorten kohtaamisissa haasteissa. Nuori voi käsikirjan tietojen avulla hakeutua avun piiriin ja näin ei välttämättä jää yksin haasteidensa kanssa.

Oppimistavoitteena kehittämishankkeessa oli oppia sosiaalialan tuotteiden kehittämistä ja sitä edeltävää prosessia. Kehittämishankkeessa opimme sosiaalialan tuotteiden kehittämisen Jämsän ja Mannisen (2000, 28) viisi vaiheisen kehittämisprosessin mukaisesti. Osaamme jatkossa huomioida toimijälähtöisen näkökulman tuotteiden kehittämisessä. Palvelujärjestelmäosaamisemme kehittyi, sillä osaamme nyt huomioida matalan kynnyksen palvelut nuorten kasvu- ja kehitysympäristöissä ja emme heti mieti nuorten tueksi vaativan tuen palveluita. Osaamme etsiä nuorta tukevia palveluita ja myös hyödyntää niitä tulevaisuudessa. Kehitysprosessin kautta ammattieettinen osaamisemme kehittyi siten, että osaamme huomioida asiakkaiden erityistarpeet ja osaamme kohdata asiakkaat tasa-arvoisesti. Kehitysprosessin alussa meillä oli hyvin ongelmakeskeinen tulokulma kehittämiseen. Kehittämisprosessin päätyttyä osaamme huomioida asiakkaat vahvuuksien kautta.

Pukkio ja Hoikkalan (2016, 9) mainitseman Collinsin (2001) antaman kritiikin kautta omaksumme suhdeperustaisuutta tukevan näkökulman tietoperustaan ja käsikirjaan. Näkökulma on ajankohtainen, sillä tällä hetkellä lastensuojelun työkenttää kehitetään kohti suhdeperustaista toimintatapaa systeemisen mallin kautta. Systeeminen malli on todettu tutkimuksissa toimiviksi ja tämän vuoksi halusimme sisällyttää suhdeperustaista näkökulmaa omaan opinnäytetyöhön. Suhdeperustaisuus huomioi koko systeemin eli koko nuoren lähiverkoston ja kasvuympäristöt sekä palvelut ja näin ollen pyrkii ennaltaehkäisemään haasteita. Tulevina sosiaalialan ammattilaisina on tärkeää, että

ymmärrämme suhdeperustaisen ajattelumallin ja asiakkaan kokonaisvaltaisen kohtaamisen merkityksen. Heinäsalmikodin ohjaajat voivat hyödyntää käsikirjaa työssään, sillä käsikirja voi toimia hyvänä työvälineenä työskennellessä itsenäistyvän nuoren kanssa. Käsikirjan sisältöä apuna käyttäen nuori ja ohjaaja voivat keskustella itsenäistymisestä ja aikuistumisesta. Käsikirjan vaikuttavuus ja käytännöllisyys tulee näkymään kuitenkin vasta pidemmän ajan päästä.

Kehittämishankkeessa kohtasimme erilaisia haasteita, sillä meillä ei ollut aiempaa kokemusta tuotteen kehittamisestä. Aluksi tietoperusta oli hajanainen ja laaja sekä kirjoitimme hyvin ongelmakeskeisesti keskittyen vaikeisiin psyykkisiin haasteisiin. Kehittämishankkeen edetessä saimme rajattua tietoperustan, kun keskityimme harjoitteluasumiseen ja yleisesti aikuistumisen haasteisiin, joita jokainen nuori voi kohdata itsenäistyessään. Tuotekehitysprosessia tukevia tutkimuksia oli haastavaa löytää, joten viitekehyksen rakentumiseen kului aikaa. Toisen yhteistyöpalaverin, Umbrella -käsikirjan (Timonen-Kallio 2010) ja Pukkion ja Hoikkalan (2016, 9) kertoman Collinsin (2001) suhdeperustaisen näkökulman myötä viitekehys alkoi hahmottua. Lisäksi pohdimme prosessin aikana monia eettisiä näkökulmia. Meidän täytyi huomioida asiakasryhmän yksityisyys, koska salassapitovelvollisuus on lastensuojelussa erityisen tärkeää. Kehittämishankkeemme käsitteli arkaluontoisia aiheita, joten täytyi huomioida, että emme lisää asiakkaisiin mahdollisesti kohdistuvia ennakkoluuloja. Tämän vuoksi emme voineet opinnäytetyön raportissa kertoa yksityiskohtaisesti nuoria koskevista haasteista. Oli tärkeää huomioida, että ei syyllistetä tai vähätellä asiakkaita eikä määrittellä heitä haasteiden kautta. Prosessin edetessä ymmärsimme, että nuorten kohtaamia haasteita voidaan tukea matalan kynnyksen palveluiden avulla nuorten omissa kasvuympäristöissä.

Myös Covid-19 eli koronavirus ja sen aiheuttama pandemiatilanne toi omia haasteita toimijälähtöisen työn toteuttamiseen, sillä emme voineet järjestää yhteistyökumppanimme kanssa niin monta palaveria kuin olisimme toivoneet. Yhteydenpito rajoittui osittain etäyhteyksien varaan. Esimerkiksi luonnosteluvaiheessa jouduimme tekemään paljon itsenäisiä ratkaisuja ja päätöksiä käsikirjan sisällön osalta ja perustamaan päätökset tutkimaamme tietoperustaan. Koronatilanne aiheutti kiirettä lastensuojelutyössä, joten käsikirjan valmistumisen aikataulu venyi ja meidän täytyi joustaa omista asettamistamme aikatauluista. Kaikista haasteista huolimatta lopullinen tuote onnistui erinomaisesti. Ammatillinen osaaminen kehittyi palveluohjauksen ja lastensuojelun asiakkaina olleiden nuorten itsenäisen asumisen tukemisessa. Meillä ei ollut aikaisempaa kokemusta sosiaalialan tuotteiden kehittamisestä, mutta kehittämishankkeen aikana saimme ymmärryksen tuotekehityksen

prosessista. Tuotekehitysprosessin alussa olisimme halunneet nähdä esimerkkejä erilaisista lastensuojeluun liittyvistä oppaista, mutta se ei ollut mahdollista, sillä oppaat ovat yleensä yksityisessä käytössä.

Tuotekehitysprosessin aikana syntyi myös uusia kehittämisideoita. Heinäsalmikodille voisi esimerkiksi kehittää omaohjaajaoppaan liittyen itsenäistyvän nuoren kanssa työskentelyyn ja itsenäisen asumisen tukemiseen. Lisäksi voisi kehittää oppaan elämänvaiheeseen, jolloin nuori on muuttanut omaan kotiin harjoitteluasunnosta, sillä käsikirjaamme sisältyy vain harjoitteluasunnossa asuminen.

LÄHTEET

Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2013. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy, M. Lastensuojelun ytimissä. 2013. Tampere: Juvenes Print Oy. 197–208.

Aapola, S. & Ketokivi, K. 2005. Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Auta Lasta ry. 2019. Viitattu 27.11.2019, <http://www.autalasta.fi/heinasalmikoti.html>

Auta Lasta ry. 2020. Veturointi-toiminta. Viitattu 27.9.2020, <http://www.veturointi.fi/>

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy

Erkko, A. & Hannukkala, M. 2013. Mielenterveys voimaksi -käsikirja nuorisotyön ammattilaisille. Suomen Mielenterveysseura: Kirjapaino Jaarli Oy.

Fagerström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hackneyn malli ja systeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 27.9.2020, https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Harkko, J., Lehikoinen, T., Lehto, S. & Ala-Kauhaluoma, M. 2016. Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä. Helsinki: Juvenes Print

Heino, T. 2013. Lastensuojelun tilastot asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. Lastensuojelun ytimissä. 2013. Tampere: Juvenes Print Oy. 197–208.

Hoikkala, S. Havaintoja jälkihuoltoa koskevasta kokemuksesta ja tutkimustiedosta. Teoksessa toim. Pukkio, S. & Hipp, T. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki. 29–46. Viitattu 10.12.2019, <https://indd.adobe.com/view/20b2f887-cb62-4df2-8746-f29911d02ddf>

Häggman-Laitila, A., Saloekkilä, P. & Karki, S. 2018. Transition to adult life of young people leaving foster care: A qualitative systematic review. *Children and Youth Services Review* 95. 134–143.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuoteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi

Karlsson, L. & Marttunen, M. 2013. Nuoruus ja Mielenterveys. Teoksessa. Nuorten mielenterveys-häiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. 2013. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 7–14.

Kuhmonen, K. & Peltola, R. 2016. Hyvin suunniteltu, puoliksi kirjoitettu. Apuneuvoja tekstintekijälle. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 6/2016. Viitattu 25.4.2020, <https://vnk.fi/documents/10616/3457865/Hyvin+suunniteltu%2C+puoliksi+kirjoitettu+-+Apuneuvoja+tekstintekij%C3%A4lle>

Känkänen, P. 2009. Siirtymät sijaishuollossa -hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, M. Lastensuojelun ytimissä. 2009. Tampere: Juvenes Print Oy. 232–240. Viitattu 10.12.2019 ja 8.5.2020, <https://thl.fi/documents/732587/741458/Teema%202009%205.pdf>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lindqvist, M. Jälkihuollon lainsäädäntö ja laatusuosituksat. Teoksessa toim. Pukkio, S. & Hipp, T. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki. 48–60. Viitattu 10.12.2019, <https://indd.adobe.com/view/20b2f887-cb62-4df2-8746-f29911d02ddf>

MIELI Suomen Mielenterveys Ry. 2020. Mielenterveyden käsi. Viitattu 14.9.2020, <https://mieli.fi/fi/julisteet/mielenterveyden-k%C3%A4si>

MIELI Suomen Mielenterveys Ry. 2020. Suomalaisten mielenterveys ei ole kohentunut fyysisen terveyden tahtiin. Viitattu 9.3.2020, <https://mieli.fi/fi/yhteiskunta/suomalaisten-mielenterveys-ei-ole-kohentunut-fyysisen-terveyden-tahtiin>

Nuorisoasuntoliitto Ry 2019. Libris Oy. Viitattu 8.1.2020, http://nal.fi/wp-content/uploads/2019/09/NAL_opas2020_FI_Final-web.pdf

Nuorten Ystävät. 2020. Ammatillinen tukihenkilö. Viitattu 27.9.2020, https://www.nuortenystavat.fi/palvelut/lastensuojelu/ammattillinen_tukihenkil%C3%B6

Ojala, U. 2016. Raha-asiat puheeksi jälkihuollossa. Lastensuojelun keskusliiton kuukausijulkaisu Lapsen maailma. 3. 43, viitattu 5.6.2020, <https://lapsenmaailma.fi/teemat/kasvu/raha-asiat-puheeksi-jalkihuollossa/>

Peltokorpi, J & Saarela, I. 2019. Tunnetaidoista hyvinvointia. Opinnäytetyö. Oulun Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.3.2020, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/168169/Peltokorpi_Jenna_Saarela_lida.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Peltokorpi, J. & Saarela, I. 2019. Tunnetaidoista hyvinvointia. Opas. Oulun Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu, 11.3.2020, <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/168169/TUNNETAITO-OPAS%20%28e-versio%29%20.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Peura-Kapanen, L. 2014. Nuorten itsenäistyminen edellyttää talousosaamista. Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 4/2013. Viitattu 5.6.2020, https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QacwBOBPRgTuYU33mbujj2YwmZLdDvOgWq-SsDn3sncFEa5KIAek514g8zKy0cxrUaGx2yDxx5ksQLej4yGZH_F5XXPj_Oq_h18Cnm8tNeb2YwMSEjOb2iYS9OYwbr3_A5bD-47rzoBMB8t9BrFSvwWa8oixA4zGv4r9knZoVAx7-Ad-PLX9M6VNBzCxlV800xs6jmBD_wYfQb6T3H4NwR_0slbaHDsLHbi6N9dYP2tZkEPi1L0P198wVXUYIL0ujNDfrKUKNXBbOPfQBoOweb6x72E3mQLmFSoAOBD4sSeH5O7ZSk4

Pohjonen, T. & Harra, T. 2003. Toiminnan terapeuttisuus. Teoksessa. Sosiaalinen ja toiminnallisterapeuttinen työ nuorten kanssa. Turku. Turun kaupungin painatuspalvelut.

Pukkio, S. & Hoikkala, S. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa toim. Pukkio, S. & Hipp, T. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki. 6—24 Viitattu 4.12.2019, <https://indd.adobe.com/view/20b2f887-cb62-4df2-8746-f29911d02ddf>

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Viitattu 12.12.2019, <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19844/nuorisok.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Viitattu 11.2.2020, http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161637/STM_Rap_2019_43_Lastensuojelun_jalkihuollon_uudistamistyoryhman_loppuraportti.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Sijoitettujen lasten perusoikeudet vahvistuvat - jälkihuollon ikärajaksi 25 vuotta. Viitattu 10.12.2019, https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/sijoitettujen-lasten-perusoikeudet-vahvistuvat-jalkihuollon-ikarajaksi-25-vuotta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Viitattu 25.8.2020. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi Kouluterveyskyselyn tuloksia. Viitattu 12.12.2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135232/URN_ISBN_978-952-302-903-3.pdf?sequence=1

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Jälkihuolto. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 4.12.2019, <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Mitä on lastensuojelu? Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 26.11.2019, <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Nuorten mielenterveyshäiriöt. Viitattu 12.12.2019, <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2020. Systemisen lastensuojelun levittäminen ja juurruttaminen (SyTy!). Viitattu 27.9.2020, <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/systemisen-lastensuojelun-levittaminen-ja-juurruttaminen-syty->

Timonen-Kallio, E. 2010. Umbrella-käsikirja. Itsenäisen elämän ABC. Turun ammattikorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print Oy

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Juvenes Print Oy. Viitattu 4.2.2020, https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Toikko, T. 2009. Toimijalähtöinen kehittäminen. Viitattu 22.1.2020, https://epedufi-my.sharepoint.com/personal/kneuvonta_kirjasto_seamk_fi/Documents/Jaettu%20avoin/Dokumentit/Toimijal%c3%a4ht%c3%b6inen%20kehitt%c3%a4minen.pdf?&original-Path=aHR0cHM6Ly9lcGVkdWZpLW15LnNoYXJlcG9pbmQuY29tLzpiOi9nL3BlcnNvbWFsL2tuZXV2b250YV9raXJqYXN0b19zZWZta19maS9FVGJxc0o3VmN4bEZvN3YtMUhMLW-RVc0JtWkpOc0VfTGfjV2RNTTFkbXQwT2IRP3J0aW1IPWhHsnBxR3V3MTBn

Uusitalo, T. 2007. Nuoruusajan yksinäisyys. Teoksessa toim. Määttä, K. Helposti särkyvää. 2007. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. 23—37.

LIITTEET

KEHITTÄMISHANKKEEN AIKATAULU

LIITE 1

Kehittämishankkeen vaiheet	Ajankohta ja mitä tehdään
1. Tarpeen tunnistamisvaihe	Joulukuu 2019 <ul style="list-style-type: none"> - Palaveri 2.12.2019 Heinäsalmikodin ohjaajan kanssa ja päätös oppaan tekemisestä ja alustavasta sisällöstä
2. Ideointivaihe	Tammi-maaliskuu 2020 <ul style="list-style-type: none"> - Idea oppaasta muuttui käsikirjaksi - Tietoperustaan ja tutkimuksiin perehtyminen - Kehittämishankkeen suunnitelman kirjoittamista ja työstämistä
3. Luonnosteluvaihe	Helmi-huhtikuu 2020 <ul style="list-style-type: none"> - Palautelomakkeen tekeminen - Tietoperustaan ja tutkimuksiin syventyminen - Käsikirjaan tulevan tiedon tutkiminen ja kerääminen
4. Kehittelyvaihe	Huhti-kesäkuu 2020 <ul style="list-style-type: none"> - Käsikirjan tekeminen - Toimijalähtöiset palaverit - Palautteen pyytäminen ohjaajilta
5. Viimeistelyvaihe	Huhti-heinäkuu 2020 <ul style="list-style-type: none"> - Käsikirjan viimeistely - Palautteen pyytäminen nuorilta ja ohjaajilta - Arviointi

Kehittämishankkeen vaiheet	Ajankohta ja mitä tehdään
1. Tarpeen tunnistamisvaihe	Joulukuu 2019 <ul style="list-style-type: none"> - Palaveri 02.12.2019 Heinäsalmikodin ohjaajan kanssa ja päätös oppaan tekemisestä ja alustavasta sisällöstä
2. Ideointivaihe	Tammi-maaliskuu 2020 <ul style="list-style-type: none"> - Käsikirjan itsenäinen työstäminen Heinäsalmikodilta sähköpostitse saatujen materiaalien ja ensimmäisessä palaverissa sovittujen asioiden pohjalta
3. Luonnosteluvaihe	Huhtikuu 2020 <ul style="list-style-type: none"> - Ensimmäinen versio - Palaute ensimmäisestä versiosta sähköpostilla vastaavalta ohjaajalta - Yhteydenpito koskien käsikirjaa käyty myös viestitse
4. Kehittelyvaihe	Toukokuu 2020 <ul style="list-style-type: none"> - Yhteydenpito koskien käsikirjaa käyty myös viestitse - Palaveri Heinäsalmikodilla 19.05.2020. Paikalla oli meidän lisäksi kolme ohjaajaa, joista kaksi oli vastavia ohjaajia - Palautteen pyytäminen ohjaajilta ja nuorilta palautelomakkeella (Liite 3)
5. Viimeistelyvaihe	Kesäkuu- elokuu 2020 <ul style="list-style-type: none"> - Käsikirjasta palautetta sähköpostitse, tekstiviestillä ja palautelomakkeella - Viimeistely palautteiden pohjalta

”Mää pärjään” -käsikirjan palautelomake

Palautelomake on täysin anonyymi ja sen vastauksia käytetään ainoastaan ”Mää pärjään” -käsikirjan kehittämiseen. Ethän kirjaa omia henkilökohtaisia tietojasi, kuten nimeäsi palautelomakkeeseen. Toivomme rehellistä palautetta, kiitos jo etukäteen vastauksesta.

Mitä mieltä olet käsikirjan ulkoasusta? *(Mikä oli hyvää, mikä oli huonoa, mitä muuttaisit)*

Ymmärsitkö käsikirjan sisällön? *(Oliko tekstissä liikaa vaikeita sanoja, oliko teksti mielestäsi helppoa)*

Puuttuiko käsikirjasta jotain, mistä olisi hyötyä sinulle, kun muutat harjoitteluasuntoon?
(mikä tieto mielestäsi puuttui, olisitko halunnut tietää vielä jostain lisää)

Mikä käsikirjan kohta mielestäsi oli paras?

Käyttäisitkö itse käsikirjaa?

Muuta sanottavaa? (mitä hyvää, mitä huonoa, mitä muuttaisit)

Kiitos vastauksesta! 😊

Terveisin,

sosionomiopiskelijat Anni, Julia & Jessica